

Remissyttrande

Diarienummer: KN2025/00288

2025-06-15

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kristin.skeppsby@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet - En ny samordnad miljöbedömnings och tillståndsprövningsprocess (SOU 2024:98)

Sveriges Jordägareförbund (härefter Förbundet) har inbjudits att yttra sig över betänkandet *En ny samordnad miljöbedömnings och tillståndsprövningsprocess* (SOU 2024:98), diarienummer: KN2025/00288 och önskar framföra följande ståndpunkter.

Förbundet välkomnar initiativet till en samordnad och förenklad miljöprövningsprocess. Våra medlemmar som är verksamma inom jord- och skogsbruk samt produktion av förnybar energi är beroende av en förutsebar och rättssäker myndighetsutövning för att kunna bedriva långsiktig och hållbar verksamhet på landsbygden.

Särskilda synpunkter

- Prövningsnivåer måste harmoniseras med EU:s MKB-direktiv. Striktare svenska gränser är negativt för konkurrenskraften.
- Proportionalitetsprincipen måste råda. Förenklingar i tillståndsprövningsprocessen, särskilt för befintliga verksamheter och lågriskåtgärder, måste säkerställas.
- Effektivisering och tidsfrister är centralt. Handläggningstider måste kortas väsentligt.
- Jordbruket ska omklassas till *miljöpåverkande verksamhet*. Begrepp i miljörätten ska spegla en modern syn på hållbar livsmedelsproduktion.
- Prövningsplikten för vattenuttag måste utformas med lokal flexibilitet och med prioritering för jordbruket.
- Avgiftsnivåer och finansieringsmodeller måste granskas noggrant och kostnadsneutralitet är en förutsättning för bred acceptans. Kostnaderna måste stå i rimlig proportion till verksamheten.
- Rådgivning och vägledning införs i tillståndsprövningsprocesser. Myndigheter ska ha uppdrag att vara rådgivande och stödja företag under ansöknings- och handlägningsprocess.
- Landsbygdens konkurrenskraft måste beaktas. Reglerna måste utformas så att landsbygdsföretag ges reella förutsättningar att utvecklas i takt med samhällets behov och inte bromsas av överbyråkratisering.

Övergripande synpunkter

Dagens provningssystem enligt miljöbalken är ofta onödigt komplext, tidskrävande och kostsamt, vilket medför stor administrativ börda särskilt för mindre företag. Det försvårar investeringar och innovation och bidrar till att nödvändiga åtgärder skjuts på framtiden eller inte genomförs alls. Detta hämmar inte bara den enskilda företagaren utan också landsbygdens utveckling i stort.

De tre delarna av betänkandet visar att dagens system präglas av långa handläggningstider, bristande likformighet, hög kostnadsbörda och svagt myndighetsstöd något som länge utgjort hinder för investeringar, nyetableringar och miljöförbättrande åtgärder på landsbygden.

Lantbruksföretagen är oftast mindre företag varav endast 10 % har anställd personal. En miljöprovning för investeringar måste möta företagets behov och förutsättningar. Det är inte rimligt att små lantbruksföretag ska omfattas av samma rättsliga provningssystem som stora industriella verksamheter. Provningssystemet måste också anpassas till nuvarande målsättningar i samhället där livsmedelproduktionen ska stärkas och jordbruksföretagens konkurrenskraft och lönsamhet ska öka. Lantbruket anses från politiken även vara en viktig del av landets beredskap.

Vi ser positivt på förslagen om en mer digitaliserad och samlad process, tydligare ansvarsfördelning och införandet av tidsfrister. Det är också välkommet att utredningen föreslår en mer differentierad provning utifrån verksamhetens omfattning och miljöpåverkan. Det är avgörande att resurser inte binds upp i provningar av små eller rutinartade åtgärder med begränsad påverkan

Miljöprovningsmyndighet

Vi ser positivt på förslaget att samla provningen hos en central miljöprovningsmyndighet med regionala kontor. Det bör kunna öka likabehandling över landet, höja kompetensen och minska risken för varierande bedömningar. Vi stödjer också att rollerna mellan myndigheter tydliggörs och att provning och tillsyn skiljs åt.

En tydligare linjedragning mellan provning och tillsyn kan även öppna upp för vägledning från den prövande myndighetens sida. För att förenkla processen för sökande företag är det viktigt att den prövande myndigheten har en stödjande och rådgivande roll i samband med ansöknings- och provningsprocessen.

Förslaget kan bidra till en tydligare och mer rättssäker organisation.

Miljöpåverkande verksamhet

Förbundet välkomnar utredningens förslag om att förtydliga och ersätta begreppet "miljöfarlig verksamhet" med ett modernare och mer ändamålsenligt uttryck är viktigt. Att kalla livsmedelsproduktion för miljöfarlig, utan att väga in dess samhällsnytta och hållbarhetsarbete, är olyckligt

Förbundet anser att jordbruket ska omklassas till *miljöpåverkande*.

Förenklade provningar

Vi ser behov av att enskilda och små verksamheter får en enklare, snabbare och billigare tillståndsväg, gärna genom registrerings- eller anmälningsförfarande. Det är viktigt att provningens omfattning står i rimlig proportion till verksamhetens faktiska miljöpåverkan vilket idag ofta negligeras.

Vi anser att det bör utredas vidare hur vissa verksamheter skulle kunna omfattas av en förenklad miljöprovning genom en enklare anmälan, registrering eller tillsyn snarare än fullständig tillståndsprövning. Det bör vara möjligt att automatisera och effektivisera med stöd av digitalisering för att spara tid och resurser hos både företag och myndigheter.

Tillståndsgränser för djurhållning

En särskilt viktig fråga för våra medlemmar rör djurhållning och tillståndsgränser. Vi vill starkt betona vikten av att Sverige anpassar sig till EU:s gränsvärden. Utredningens förslag om att behålla de svenska gränserna riskerar att fortsatt missgynna svenska företag i konkurrensen med andra medlemsländer. Det är vår bestämda uppfattning att gränserna för tillståndsplikt ska harmoniseras med EU-rätten, inte vara striktare än nödvändigt.

Det är inte rimligt att svenska företag, som redan har höga djurskydds- och miljökrav, ska belastas med ytterligare tillståndsplikt som deras europeiska konkurrenter slipper. En harmonisering skulle dessutom sända en viktig signal om att miljöprovningen ska vara proportionerlig, rättssäker och verksamhetsanpassad. För företag med tillväxtambitioner inom lantbruket är detta en avgörande fråga för framtida investeringar.

Vi noterar dock att utredningen föreslår en granskningsplikt för verksamheter under dessa gränser, vilket innebär att man kan få en bedömning utan krav på fullständig MKB. Det är positivt, liksom möjligheten till snabbspår vid mindre utökningar. Även om denna modell innebär förbättringar jämfört med dagens system, krävs fortsatt tydlighet kring tillämpning, tröskelvärden och myndigheternas bedömning.

Förbundet anser att gränserna för anmälningsplikt bör sänkas. Det måste finnas utrymme för företagsutveckling utan att varje förändring utlöser omfattande provning.

Vi föreslår att det införs förenklade provningsformer för befintlig verksamhet som vill utvecklas inom redan etablerade anläggningar, särskilt när det gäller stallbyggen, gödselhantering eller energieffektivisering.

Vattenuttag

Utredningens förslag att införa prövningsplikt för vattenuttag, som svar på EU-kommissionens kritik mot Sveriges tillämpning av MKB-direktivet, riskerar att få långtgående konsekvenser för jordbruket. Vi vill särskilt betona att vattenuttag för bevattning, djurhållning och växtodling utgör nödvändiga och samhällsviktiga verksamheter som bör behandlas med särskild hänsyn.

Utredningen föreslår att omfattningen av prövningen ska avgöras genom en kombination av tröskelvärden och enskild bedömning. Viktigt att beakta att en prövning tillämpas med proportionalitet, lokal kunskap och förenkling för lågriskverksamheter.

Vi föreslår att det inom ramen för det nya systemet utvecklas en förenklad anmälnings- eller granskningsplikt för vattenuttag av begränsad omfattning eller låg påverkan, särskilt i områden med god vattentillgång. En sådan väg bör kunna användas vid tillfälliga eller säsongsvisa uttag, samt av brukare som redan vidtagit vattenhushållande åtgärder. Därtill bör lagstiftningen öppna för lokal samverkan vilket möjliggör mer situationsanpassade bedömningar än en generell tillståndsplikt. På så sätt kan Sverige uppfylla EU-rättens krav utan att belasta produktiva, klimatanpassade verksamheter med onödig byråkrati eller ökade kostnader.

Vi vill betona vikten av proportionerliga krav och lokal anpassning. Med ökade vädervariationer har tillgång till vatten en allt större betydelse för ett robust jordbruk, ett behov som kommer att öka i framtiden. Jordbruket måste ges goda förutsättningar, och det är viktigt att eventuella prövningskrav utformas med hänsyn till verksamhetens riskprofil och vattenresursens tillgång.

Miljöprövningsprocesser vid intrång på annans mark

I grunden är det positivt att utredningens förslag bidrar till förenklade och snabbare tillståndprocesser. Dock är det av största vikt, att i de fall tillstånd söks för verksamhet på annans mark, att dessa processer tydligt involverar och hör samman berörda markägare genom dialog.

Det kan till exempel vara tillståndsansökningar för utbyggnad av elnät, järnvägar eller annan infrastruktur utav väsentligt samhällsintresse.

Den typen av tillståndprocesser behöver särskilt beakta och ta hänsyn till enskilda markägare som blir skadelidande i de fall mark tas i anspråk eller att enskild markägare påverkas negativt av andra skäl. Det ska likaså tydligt tas hänsyn till och framgå hur den skadelidande ska ersättas för intrång eller ofrivillig avsättning av mark eller anläggning.

Förbundet anser att de av beredningens förslag som tas vidare behöver därför noggrant vägas mot regeringsformens egendomsskydd.

Tillsyn och avgifter

Vi vill särskilt framhålla behovet av enhetlig tillsyn, med kompetent personal och rimliga avgifter. Tillsynsavgifterna varierar idag kraftigt beroende på kommun eller tillsynsmyndighet, vilket skapar osäkerhet och snedvridning.

Det är avgörande att tillsyns- och tillståndsavgifter blir förutsägbara och proportionerliga. Regler kring egenkontroll och miljörapportering måste ses över så att de blir mer anpassade för mindre företag

Överprövning

Vi stödjer utredningens mål om ökad förutsebarhet, effektivitet och konkurrensneutralitet. Att samla bestämmelser i ett särskilt kapitel i miljöbalken är en förbättring. Att mark- och miljödomstolarna inte längre ska vara första instans i tillståndsprövningar är välkommet.

Dock bör överprövning i Högsta domstolen fortsatt vara möjlig, inte minst för principiellt viktiga rättsfrågor.

Koppling till Livsmedelsstrategin 2.0

Det är viktigt att de förslag som lämnas i betänkandet ligger i linje med ambitionerna i Livsmedelsstrategin 2.0, särskilt vad gäller att stärka svensk livsmedelsproduktions konkurrenskraft, hållbarhet och robusthet.

Genom att förenkla, samordna och effektivisera miljöbedömnings- och tillståndsprocesserna bidrar utredningen till att skapa bättre förutsättningar för investeringar, företagsutveckling och omställning inom jordbruket.

Tydligare regelverk, kortare handläggningstider och minskad administrativ börda är avgörande för att företag ska våga och kunna satsa på ökad produktion, modern teknik, kretslopp, energieffektivisering och klimatanpassning.

Det stärker också den nationella livsmedelsförsörjningen ett mål som aktualiserats ytterligare av geopolitisk oro och störningar i omvärlden.

Samordning med andra pågående insatser

Det har under de senaste två åren framställts ett flertal insatser och utredningar som angränsar till denna utredning och det ämnesområde, syfte och mål som avses.

Jordbruket omfattar många diversifierade företag som oftast är små. Det är därför viktigt att en miljöprövning genomförs på ett sätt som är proportionellt för att uppnå avsedda mål samt möter företagets förutsättningar.

Förbundet anser därför att det är av största vikt att samordna arbetet med en ny miljöprövning med andra pågående insatser samt tydliggöra att målsättningarna i Livsmedelsstrategin 2.0 är övergripande i arbetet.

Förbundet anser att flera av förslagen i stort är steg i rätt riktning. Samtidigt vill vi särskilt betona att svenska provningsnivåer måste harmoniseras med EU:s MKB-direktiv samt vikten av att den kommande genomförandeprocessen präglas av praktiskt tänkande, bred dialog med näringslivet och en ambition att göra miljöprovningen till ett verktyg för utveckling och inte ett hinder. Det är likaså viktigt att enskilda markägare och verksamhetsutövare tydligt inbjuds att delta i dialog och yttra sig i tillståndsprövningar som inskränker äganderätt och egendomsskyddet samt att ersättning för intrång har tydliga riktlinjer med den skadedrabbade i fokus.

Anders Grahm
Generalsekreterare

Johan Varenius
Sakkunnig jordbruk & vilt

Sveriges Jordägareförbund representerar större privata markegendomarna i Sverige. Förbundets medlemmar skapar nytta för människor och miljö genom ett långsiktigt förvaltande av förnyelsebara naturresurser. Vi erbjuder ett helhetsperspektiv på modernt landsbygdsföretagande eftersom våra medlemmar bedriver jordbruk, skogsbruk, energiproduktion och fastighetsförvaltning i större skala på samma fastighet. Genom stärkt landsbygdsföretagande och äganderätt vill vi utveckla näringslivet på den svenska landsbygden.